

Nepriamy účinok práva Európskej únie v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie¹

Indirect Effect of the European Union Law in the Case Law of the Court of Justice of the European Union

Peter Varga

Abstract: *The paper deals with the principle of the indirect effect of the European Union law and its application by the competent authorities in the European Union Member States. It analyses the most important judgments of the Court of Justice of the European Union, from which it draws conclusions regarding the manner in which the indirect effect is applied by the competent national authorities, in particular the courts. The obligation to interpret the national law in conformity with the European Union law applies to all authorities in the Member State, including the courts. A national court, when hearing a case between individuals, is required, when applying the provisions of the domestic law adopted for the purpose of transposing obligations laid down by a directive, to consider the whole body of rules of the national law and to interpret them, so far as possible, in the light of the wording and purpose of the directive in order to achieve an outcome consistent with the objective pursued by the directive. The indirect effect follows the same aim as the direct effect, however, in an indirect way – by interpretation of the national law (and not application of the European Union law). The conclusions are important for the Slovak judiciary, as the application of the indirect effect also has an impact on the settled case law of the Slovak courts, which may lead to the acknowledgement of claims for non-pecuniary damage to secondary victims, which is currently the subject of interest of the Slovak court practice.*

Key Words: *European Union Law; Case Law; Direct Effect; Indirect Effect; Vertical Direct Effect; Horizontal Direct Effect; Court of Justice of the European Union; the European Union; the Slovak Republic.*

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0535/19 s názvom „Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí pri usmrtení blízkej osoby“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá zásadou nepriameho účinku práva Európskej únie a jej uplatňovaním orgánmi aplikácie práva v členských štátoch Európskej únie. Analyzuje najvýznamnejšie rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie, z ktorých vyvodzuje závery vzťahujúce sa na spôsob aplikácie nepriameho účinku príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, predovšetkým súdmi. Povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Európskej únie sa vzťahuje na všetky orgány v členskom štáte, vrátane súdov. Vnútroštátny súd je pri prejednávaní veci medzi jednotlivcami povinný pri uplatňovaní ustanovení vnútroštátneho práva prijatých za účelom prebratia povinností stanovených v smernici zohľadniť celý súbor vnútroštátnych právnych predpisov a vykladať ich, pokiaľ je to možné, vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok zodpovedajúci cieľu sledovanému smernicou. Nepriamy účinok sleduje rovnaký cieľ ako priamy účinok, avšak nepriamo – výkladom vnútroštátneho práva (a nie aplikáciou práva Európskej únie). Závery sú dôležité tiež pre slovenskú súdnu prax, keďže použitie nepriameho účinku má vplyv aj na ustálenú judikatúru slovenských súdov, čo môže viesť k priznaniu nárokov na náhradu nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí, čo je v súčasnom čase predmetom záujmu slovenskej súdnej praxe.

Kľúčové slová: Právo Európskej únie; judikatúra; priamy účinok; nepriamy účinok; vertikálny priamy účinok; horizontálny priamy účinok; Súdny dvor Európskej únie; Európska únia; Slovenská republika.

Úvod

Predložený príspevok pojednáva o zásade nepriameho účinku práva Európskej únie a jej uplatňovaní orgánmi aplikácie práva v členských štátoch Európskej únie, pričom sa sústreďuje na analýzu najvýznamnejších rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie, z ktorých následne vyvodzuje závery vzťahujúce sa na spôsob aplikácie nepriameho účinku príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, osobitne vnútroštátnymi súdmi.

1 Dual vigilance – cesta pre uplatňovanie práva Európskej únie v členských štátoch

Právo Európskej únie predstavuje samostatný právny poriadok, ktorý sa aplikuje na území všetkých členských štátov Európskej únie. Pre jeho

efektívnu aplikáciu² je nevyhnutné zabezpečiť, aby sa uvedené právo rovnako uplatňovalo na území všetkých členských štátov rovnako efektívne a aby orgány aplikácie práva v členských štátoch mali povinnosť efektívne zabezpečovať práva, ktoré vyplývajú z právneho poriadku Európskej únie, najmä ak tento právny poriadok priznáva jednotlivcom konkrétne subjektívne práva.

Zabezpečenie efektívneho uplatňovania práva Európskej únie má spojitosť s konaním o predbežnej otázke, ktoré je upravené v článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie,³ prostredníctvom ktorého Súdny dvor Európskej únie pomenoval princípy, ktoré sa uplatňujú pri aplikácii práva Európskej únie na území členských štátov a ktoré zabezpečujú efektívne uplatňovanie práva Európskej únie jednotlivcami prostredníctvom vnútroštátnych súdov. Jednotlivci sa môžu domáhať priameho uplatňovania svojich práv, pričom sa nemusia domáhať priamych žalôb zo strany Európskej komisie alebo iných inštitúcií Európskej únie či jej členských štátov. Účastníci konania sa tak môžu spoľahnúť na vlastnosti práva Európskej únie, ako sú priamy účinok, nepriamy účinok, prednosť práva Európskej únie⁴ alebo zodpovednosť členského štátu za škodu spôsobenú jednotlivcovi porušením práva Európskej únie,⁵ pričom môžu uplatňovať svoje právo aj proti členskému štátu na národnej úrovni, kedy národné súdy musia pritom poskytnúť primerané prostriedky ochrany proti štátu, ktorý sa dopustil porušenia práva Európskej únie. Uvedený model uplatňovania práv predpokladá, že existujú dva spôsoby ochrany práv vyplývajúcich z práva Európskej únie (tento dvojitý model sa nazýva „dual vigilance“):

² Bližšie pozri k téme aplikácie národných predpisov STEHLÍK, V. *Aplikace národních procesních předpisů v kontextu práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 258 s. ISBN 978-80-87576-26-7. Taktiež pozri STEHLÍK, V., O. HAMULÁK a M. PETR. *Praktikum práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016. 288 s. ISBN 978-80-7502-159-5.

³ Bližšie pozri *Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie)*. Ú.v. EÚ C 202, 2016-06-07, s. 1-388.

⁴ K prednosti práva Európskej únie pozri bližšie LANTAJOVÁ, D. a I. HRICOVÁ. Ústavnoprávne aspekty prednosti „právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie“ pred zákonmi Slovenskej republiky. In: P. KANDALEC, L. KYNCL, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, K. SVOBODOVÁ, D. ŠRAMKOVÁ, J. VALDHANS a E. ŽATECKÁ, eds. *Days of Public Law – Dny veřejného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 87-98. ISBN 978-80-210-4430-2.

⁵ Vlastnosti práva Európskej únie sú popísané bližšie v publikácii VARGA, P. *Fundamentals of European Union Law: Constitutional and Institutional Framework*. 1. vyd. Plezeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7380-362-9.

- ✚ ochrana práv na národnej úrovni prostredníctvom vnútroštátnych súdov;⁶
- ✚ ochrana práv na úrovni Európskej únie prostredníctvom priamych žalôb⁷ podľa článkov 258 a 259 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

2 Spôsoby aplikácie práva Európskej únie na území členských štátov

Právo Európskej únie pochádza z autonómneho prameňa, má svoju originárnu (supranacionálnu) povahu, a preto nemôže byť narušené vnútroštátnou právnou normou, keďže by tým stratilo svoju nadnárodnú povahu a bol by spochybnený právny základ Európskej únie. K uplatňovaniu práva Európskej únie v právnych poriadkoch členských štátov dochádza:⁸

- ✚ *priamo*, kedy dochádza k priamej aplikácii noriem Európskej únie v právnych poriadkoch členských štátov prostredníctvom orgánov aplikácie práva, vrátane súdov.

Priame uplatňovanie noriem Európskej únie znamená, že dochádza k aplikácii normy Európskej únie orgánom aplikácie práva jej členského štátu. Uvedená situácia znamená, že potenciálne môže dôjsť ku konfliktu medzi právnou normou Európskej únie a vnútroštátnou právnou normou, pokiaľ sa obidve právne normy majú aplikovať na rovnako skutkovo vymedzenú situáciu. Vzhľadom na skutočnosť, že tieto normy pochádzajú z rozdielnych právnych poriadkov, ktoré prijali iní normotvorcovia, nie je možné uplatniť vnútroštátne pravidlá, ktoré sa bežne aplikujú na riešenie konfliktu právnych noriem – vzťah všeobecnej a špeciálnej právnej normy (*lex specialis derogat legi generali*) alebo vzťah skoršej a neskoršej prijatej právnej normy (*lex posterior derogat legi priori*). Súdny dvor Európskej únie riešil otázku konfliktu práva Európskej únie a vnú-

⁶ Až do rozhodnutia Súdneho dvora Európskych spoločenstiev v prípade Van Gend en Loos (*Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62) sa malo za to, že priame žaloby sú jediná prípustná možnosť, ako uplatniť nároky voči členským štátom.

⁷ K priamym žalobám a k obmedzeniam pre ich širšie uplatnenie pozri bližšie RHIMES, M. The EU Courts Stand Their Ground: Why Are the Standing Rules for Direct Actions Still so Restrictive?. *European Journal of Legal Studies*. 2016, vol. 9, no. 1, s. 103-172. ISSN 1973-2937.

⁸ Pozri tiež HAMULÁK, O. a T. KERIKMÄE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 69-82 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.

roštátneho práva, pričom konštatoval, že existuje aplikačná prednosť práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom.⁹

Z pohľadu slovenskej právnej úpravy je otázka prípadného konfliktu riešená priamo v článku 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, v zmysle ktorého *majú právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky*. Dané kolízne ustanovenie predstavuje vnútroštátnu normu ústavnej povahy, prostredníctvom ktorej sa slovenský ústavodarca prihlásil k ustálenej judikatúre Súdneho dvora Európskej únie, ktorá rieši otázku prípadného konfliktu noriem práva Európskej únie a práva Slovenskej republiky.

✚ *nepriamo*, kedy dochádza k ovplyvňovaniu vnútroštátneho práva prostredníctvom interpretácie tohto práva v zmysle sledovať ciele noriem práva Európskej únie. Orgány aplikácie práva jej členských štátov neriešia, ktorý právny poriadok majú uplatniť, keďže dochádza k aplikácii vnútroštátneho práva; toto však interpretujú spôsobom, aby bol dosiahnutý cieľ normy práva Európskej únie, teda vo svetle textu a cieľa právnej normy Európskej únie. Ide o nepriame dosiahnutie cieľa – prostredníctvom výkladu národného práva.

⁹ Z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie vyplýva, že prednosť práva Európskej únie je základnou zásadou tohto práva. Podľa Súdneho dvora Európskej únie je uvedená zásada obsiahnutá v osobitnom charaktere Európskeho spoločenstva, dnes Európskej únie. Prednosť práva Európskej únie (predtým Európskeho spoločenstva) sa nikde v zakladajúcich zmluvách nespomína, a nespomína sa ani v súčasnosti. Po prvýkrát bola spomenutá v *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64. Uvedená skutočnosť však žiadnym spôsobom nemení existenciu tejto zásady ani existujúcu judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, čo potvrdili členské štáty Európskej únie prostredníctvom vyhlásenia č. 17 o prednosti, pripojeného k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu. V *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64 sa uvádza: „Zo všetkých týchto zistení vyplýva, že voči právu prameniacemu zo Zmluvy ako nezávislého zdroja práva nemožno teda z dôvodu jeho špecifickej a jedinečnej povahy odporovať na základe vnútroštátneho právneho predpisu cestou súdnych orgánov bez toho, aby nestratilo svoj komunitárny charakter a aby nebol spochybnený právny základ samotného Spoločenstva. Presun práv a povinností vyplývajúcich z ustanovení Zmluvy z vnútroštátneho právneho poriadku štátov v prospech právneho poriadku Spoločenstva teda spôsobuje konečné obmedzenie ich zvrchovaných práv, ktoré nemôžu byť zrušené neskorším jednostranným právnym aktom nezlučiteľným s pojmom Spoločenstva.“

3 Von Colson – základ nepriameho účinku

V rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie vo veci 14/83 Von Colson¹⁰ bol po prvý raz pomenovaný nepriamy účinok, ktorý patrí k dôležitým pilierom efektívneho uplatňovania práva Európskej únie prostredníctvom vnútroštátnych inštitúcií. Nepriamy účinok sa aplikuje v situácii, ak národné súdy (prípadne aj iné orgány aplikácie práva v členskom štáte) majú interpretovať vnútroštátne právo v súlade s netransponovaným, prípadne nesprávne transponovaným právom Európskej únie. Úlohou vnútroštátneho súdu teda nie je ignorovanie vnútroštátneho práva a prednostné uplatnenie práva Európskej únie ako v prípade priameho účinku, ale uplatnenie vnútroštátneho práva, pričom účinok práva Európskej únie sa má doceliť interpretáciou ustanovení vnútroštátneho práva. Predpokladom pre uplatnenie nepriameho účinku je pochybenie členského štátu pri implementácii (či už nesprávnej alebo žiadnej) práva Európskej únie (smernice), pričom nie je možné uplatniť priamy účinok, vzhľadom na skutočnosť, že strana, proti ktorej sa má netransponovaná smernica uplatniť, je súkromný subjekt, prípadne nie sú splnené ďalšie podmienky pre uplatnenie priameho účinku.

V prípade Von Colson riešil Súdny dvor Európskej únie nepriamy účinok vo vzťahu k smerniciam, konkrétne k smernici Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky.¹¹ Diplomované sociálne pracovníčky Sabine von Colson a Elisabeth Kamann boli odmietnuté ako uchádzačky o zamestnanie väzenským ústavom z dôvodu ich pohlavia.¹² Podľa nemeckého práva jedinou sankciou za diskrimináciu pri prijímaní do zamestnania je náhrada „ujmy za poškodenie dôvery“ (nemecky Vertrauensschaden), to znamená ujmy, ktorá bola spôsobená diskriminovaným uchádzačom tým, že verili, že pracovný pomer vznikne bez akejkoľvek diskriminácie, pričom nemecký súd vyslovil názor, že podľa nemeckého práva môže nariadiť iba náhradu cestovných výdavkov, ktoré vyna-

¹⁰ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Von Colson“.

¹¹ Bližšie pozri *Smernicu Rady z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (76/207/EHS)*. Ú.v. ES L 39, 1976-02-14, s. 40-42.

¹² K ochrane ľudských práv v Európskej únii pozri bližšie JANKUV, J. Ochrana ľudských práv v Európskej únii. In: J. KLUČKA, J. MAZÁK, et al. *Základy európskeho práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 239-312. ISBN 80-8078-005-6.

ložila žalobkyňa Von Colson v súvislosti s uchádzaním sa o zamestnanie (7,20 DEM) a že v zostávajúcej časti musí žalobu zamietnuť. Súdny dvor Európskej únie vychádzal z podstaty a povahy smernice ako prameňa práva, ktorá je „záväzná pre každý členský štát, ktorému je určená, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a prostriedkov ponecháva vnútroštátnym orgánom“. Súdny dvor Európskej únie uviedol, že hoci dané ustanovenie ponecháva členským štátom slobodu pri výbere foriem a prostriedkov na zabezpečenie vykonávania smernice, táto sloboda sa netýka povinnosti každého jedného štátu, ktorému je smernica adresovaná, prijať vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie plnej účinnosti smernice v súlade s cieľom, ktorý sleduje. Predmetom výkladu Súdneho dvora Európskej únie bolo ustanovenie smernice, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby sa dotknuté osoby mohli účinne dovolávať týchto opatrení na vnútroštátnych súdoch, hoci samotná smernica nepredpisuje žiadnu konkrétnu sankciu za porušenie zákazu diskriminácie. Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že hoci smernica nevyžaduje žiadnu konkrétnu formu sankcie za porušenie zákazu diskriminácie, ustanovuje, že táto sankcia musí byť schopná zabezpečiť skutočnú a účinnú súdnu ochranu a musí mať skutočný odradzujúci účinok na zamestnávateľa. Ak teda členský štát zvolí ako sankciu za porušenie zákazu diskriminácie priznanie náhrady škody, takáto náhrada škody musí byť v každom prípade primeraná vzniknutej škode.¹³ Pokiaľ vnútroštátny právny predpis obmedzí právo na náhradu škody tým, že priznáva diskriminovaným osobám v prístupe k zamestnaniu iba symbolické odškodnenie, nie je v súlade s požiadavkami účinného prebratia smernice.¹⁴

K spôsobu výkladu vnútroštátneho práva sa Súdny dvor Európskej únie vyjadril nasledovne, pričom zohľadnil i záväzok lojality členských štátov Európskej únie,¹⁵ v zmysle ktorého majú členské štáty povinnosť dosiahnuť výsledok vyplývajúci zo smernice, ako aj povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej či osobitnej povahy, aby zabezpečili splnenie tejto povinnosti, pričom táto povinnosť sa vzťahuje na všetky orgány členských štátov Európskej únie, vrátane súdov v rámci ich

¹³ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 23.

¹⁴ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 24.

¹⁵ Záväzok lojality je upravený v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii.

právomocí. Z uvedeného vyplýva, že pri uplatňovaní vnútroštátneho práva, najmä však ustanovení vnútroštátneho zákona špeciálne vydaného s cieľom vykonať ustanovenia smernice musí vnútroštátny súd vykladať vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok uvedený v smernici,¹⁶ pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie, ktoré bolo prijaté na uplatňovanie smernice, pričom rozsah právnej úvahy musí vnútroštátny súd využiť v celej miere, v akej mu ju jeho vnútroštátne právo poskytuje,¹⁷ keďže rozhodnúť o otázke týkajúcej sa výkladu vlastného vnútroštátneho práva prislúcha len vnútroštátnemu súdu. V zmysle rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie je teda povinnosťou všetkých orgánov členských štátov Európskej únie v rámci ich právomocí, vrátane súdov, prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili stanovený výsledok uvedený v smernici.

Uvedená povinnosť vykladať vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu smernice sa uplatní aj v prípade, ak smernica nie je dostatočne jasná a nepodmienečná. Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že smernica, ktorá nespĺňa uvedené podmienky formulované v prípade Van Gend en Loos¹⁸ a nemôže byť priamo aplikovaná, má tak či tak právne účinky.¹⁹ Argumenty pre uloženie takejto novej povinnosti vnútroštátnym orgánom sa zakladali na záväznosti smerníc a zásade lojality, ktoré ukladajú

¹⁶ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 26.

¹⁷ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 28.

¹⁸ Bližšie pozri *Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62.

¹⁹ Bližšie pozri *Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62, prípadne nadväzujúce rozsudky, napríklad *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64, sa často označujú ako začiatok konštitucionalizácie práva Európskeho spoločenstva (dnešnej Európskej únie). K uvedenému pozri bližšie AZOULAI, L. The 'Retained Powers' Formula in the Case Law of the European Court of Justice: EU Law as Total Law?. *European Journal of Legal Studies*. 2011, vol. 4, no. 2, s. 178-203. ISSN 1973-2937.

členským štátom Európskej únie povinnosť prijať akékoľvek opatrenia na zabezpečenie plnenia povinností, ktoré im vyplývajú zo zmlúv.²⁰

4 Rozvoj eurokonformného výkladu

4.1 Marleasing

Prípád Marleasing²¹ prináša odpovede na otázky, ktoré ostali nezodpovedané v rozhodnutí Von Colson, najmä však rozširuje aplikáciu zásady nepriameho účinku, pričom otázka sa sústreďuje na skutočnosť, či sa nepriamy účinok bude uplatňovať i na také ustanovenia právneho poriadku členského štátu Európskej únie, ktoré nemajú súvislosť s implementáciou práva Európskej únie do vnútroštátneho práva.

Prípád Marleasing, na rozdiel od prípadu Von Colson, rozširuje možnosť uplatnenia nepriameho účinku aj na iné situácie, ako keď členský štát Európskej únie úplne opomenul transponovať smernicu. Predmetom výkladu bolo ustanovenie prvej smernice Rady 68/151/EHS z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (ďalej len „smernica 68/151/EHS“).²² Žalobcom v uvedenom prípade bola spoločnosť Marleasing SA, žalovaným bola spoločnosť La Comercial Internacional de Alimentación SA (ďalej len „La Comercial“), ktorá bola založená ako spoločnosť s ručením obmedzeným tromi osobami, pričom jednou z nich bola spoločnosť Barviesa SA, ktorá do La Comercial vložila svoj vlastný majetok, čím La Comercial *de facto* prevzala aktíva od spoločnosti Barviesa, čo malo za následok poškodenie práv jej veriteľov. Spoločnosť Marleasing sa domáhala na súde neplatnosti zakladateľskej zmluvy spo-

²⁰ Bližšie pozri HAMULÁK, O. a T. KERIKMÄE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 71 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.

²¹ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Marleasing“.

²² Bližšie pozri *Smernicu Rady z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (68/151/EHS)*. Ú.v. ES L 65, 1968-03-14, s. 8-12.

ločnosti La Comercial, keďže dôvodom založenia tejto spoločnosti malo byť poškodenie veriteľov spoločnosti Barvies. Spoločnosť Marleasing sa odvolávala na ustanovenia španielskeho Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorých zmluvy bez právneho dôvodu, prípadne zmluvy, ktorých právny dôvod je nezákonný, sú neplatné. Spoločnosť La Comercial, na druhej strane, tvrdila, že žalobu je potrebné zamietnuť, keďže smernica 68/151/EHS obsahuje taxatívne vymedzené dôvody neplatnosti založenia spoločnosti, pričom medzi týmito dôvodmi absentuje neexistencia právneho dôvodu. Smernica 68/151/EHS však nebola transponovaná do španielskeho práva, hoci zo Zmluvy o pristúpení vyplynula pre Španielsko povinnosť transponovať smernicu 68/151/EHS do 1. januára 1986. Španielsky súd preto položil predbežnú otázku Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev, pričom zisťoval, či je ustanovenie smernice 68/151/EHS, ktoré nebolo transponované do vnútroštátneho práva, priamo aplikovateľné takým spôsobom, aby sa zabránilo vyhláseniu neplatnosti spoločnosti s ručením obmedzeným z iných dôvodov, než sú uvedené v článku 11 smernice 68/151/EHS.

S ohľadom na otázku, či sa jednotlivec môže domáhať ustanovení smernice, ktorej ustanovenia sú v rozpore s vnútroštátnym právom, sa žiada poznamenať, že ako Súdny dvor Európskych spoločenstiev opakovane rozhodol, smernica nemôže sama osebe ukladať povinnosti jednotlivcovi, a preto sa nemožno odvolávať na ustanovenie smernice proti takejto osobe.²³ Súdny dvor Európskych spoločenstiev odkázal vo svojom rozsudku na predchádzajúce rozhodnutie vo veci Von Colson, pričom zdôraznil povinnosť členského štátu dosiahnuť výsledok stanovený v smernici a prijať všetky vhodné opatrenia, či už všeobecné alebo konkrétne, na zabezpečenie splnenia tejto povinnosti, pričom táto povinnosť je záväzná pre všetky orgány členských štátov, vrátane súdov.²⁴ Súdny dvor Európskych spoločenstiev ďalej uviedol, že pri aplikácii vnútroštátneho práva, bez ohľadu na skutočnosť, či k jeho prijatiu došlo pred alebo po prijatí smernice, je súd, ktorý bol požiadaný o výklad, povinný, pokiaľ je to možné, interpretovať vnútroštátne právo vo svetle znenia smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok, ktorý smernica sleduje.

²³ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89, bod 6.

²⁴ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89, bod 8.

Odpoveď Súdneho dvora Európskej únie teda znie, že vnútroštátny súd je povinný vykladať svoje vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu predmetnej smernice, čo v prípade Marleasing znamená, že vnútroštátny súd je povinný zabrániť vyhláseniu neplatnosti spoločnosti z iného dôvodu, ako sú dôvody uvedené v článku 11 smernice 68/151/EHS.

4.2 Pfeiffer – nepriamy účinok v kontexte aplikačnej prednosti práva Európskej únie

Z prípadov Von Colson a Marleasing vyplýva, že je povinnosťou vnútroštátnych súdov, ako aj všetkých orgánov verejnej moci zabezpečiť nepriamy účinok práva Európskej únie pri aplikácii vnútroštátneho práva (t.j. dosiahnuť cieľ stanovený smernicou a zabezpečiť povinnosť prijať všetky vhodné všeobecné alebo osobitné opatrenia na splnenie tejto povinnosti), bez ohľadu na skutočnosť, či bolo ustanovenie vnútroštátneho práva prijaté pred alebo až následne po tom, ako bolo prijaté právo Európskej únie. V prípade Pfeiffer²⁵ sa Súdny dvor Európskej únie zaoberal situáciou, kedy štát neprebral smernicu do vnútroštátneho právneho poriadku v stanovenej lehote alebo ju neprebral správne, pričom príslušné ustanovenie smernice, ktoré bolo obsahovo bezpodmienečné a dostatočne presné, spĺňalo všetky predpoklady na to, aby vyvolalo priame účinky. Keďže však v tomto prípade proti sebe stáli jednotlivci, ustálená judikatúra jednoznačne stanovila, že smernica nemôže zakladať povinnosti jednotlivcovi, takže sa na smernicu ako takú voči nemu nemožno odvolávať.²⁶ Predovšetkým vnútroštátne súdy majú povinnosť zaručiť právnu ochranu vyplývajúcu pre jednotlivcov z ustanovení práva Európskej únie a zabezpečiť jej uplatnenie v celom rozsahu.²⁷

²⁵ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01)*, *Wilhelm Roith (C-398/01)*, *Albert Süß (C-399/01)*, *Michael Winter (C-400/01)*, *Klaus Nestvogel (C-401/01)*, *Roswitha Zeller (C-402/01)* and *Matthias Döbele (C-403/01)* v. *Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Pfeiffer“.

²⁶ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 48. Na uvedený prípad Súdny dvor Európskych spoločenstiev následne nadviazal aj v *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92, kde sa v bode 20 uvádza: „Ako Súdny dvor zdôraznil v ustálenej judikatúre od rozsudku z 26. februára 1986, Marshall (152/84, Zb. s. 723, bod 48), samotná smernica nemôže ukladať povinnosti jednotlivcovi, takže sa na ňu ako takú nemožno proti nemu odvolávať.“

²⁷ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01)*, *Wilhelm Roith (C-398/01)*, *Albert Süß (C-399/01)*, *Michael Winter (C-400/01)*, *Klaus Nestvogel (C-401/01)*, *Roswitha Zeller (C-402/01)* and *Matthias Döbele (C-403/01)* v. *Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut*

Vnútroštátny súd musí posudzovať vnútroštátne právo ako celok, teda nielen tie ustanovenia, ktoré transponujú príslušné ustanovenia práva Európskej únie,²⁸ pričom požiadavka interpretácie vnútroštátneho práva musí byť v najvyššej možnej miere v zmysle znenia a cieľov predmetnej smernice, aby sa dosiahol ňou sledovaný výsledok.²⁹ V rozhodnutí Pfeiffer Súdny dvor Európskej únie ďalej vysvetlil, že požiadavka výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie vyplýva zo systému Zmlúv, čím sa umožňuje vnútroštátnemu súdu, aby v rámci svojich právomocí zabezpečil plný účinok práva Európskej únie pri rozhodovaní o spore.³⁰ Súdny dvor Európskej únie formuloval nepriamy účinok ako zásadu výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie, pričom uvedená zásada sa má v prvom rade týkať vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice; neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici.³¹ Súdny

e.V. [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 111.

²⁸ V bode 115 *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01 Súdny dvor Európskych spoločenstiev k rozsahu nepriameho účinku uviedol: „Táto zásada výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Spoločenstva, formulovaná v práve Spoločenstva, sa síce v prvom rade týka vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice, neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici.“

²⁹ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 113.

³⁰ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 113.

³¹ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 115.

dvor Európskej únie konštatoval, že ak je možné použiť vlastné metódy interpretácie vnútroštátneho práva, ktoré umožňujú vnútroštátne ustanovenie vykladať tak, že je možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti predmetného ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo v súlade s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.³² Za takých okolností je vnútroštátny súd povinný pri použití ustanovení vnútroštátneho práva určených špeciálne na vykonanie smernice vykladať ich v čo najvyššej možnej miere tak, aby mohli byť použité v súlade s cieľmi danej smernice. Keďže vnútroštátny súd má povinnosť zohľadniť vnútroštátne právo ako celok a urobiť všetko, čo je v jeho právomoci, pre zabezpečenie plného účinku smernice je vo vnútroštátnom spore vedenom výhradne medzi jednotlivcami, pri použití ustanovení vnútroštátneho práva vydaných na splnenie povinností ustanovených v smernici, povinný zohľadniť vnútroštátne právo ako celok a v najvyššej možnej miere ho vykladať v zmysle znenia a účelu smernice, aby dospel k záveru, ktorý je v súlade s cieľom sledovaným smernicou. V prípade Pfeiffer išlo o situáciu, kedy bol vnútroštátny súd povinný urobiť všetko, čo je v jeho právomoci, aby zabránil prekročeniu maximálneho týždenného pracovného času stanoveného v smernici na 48 hodín, napriek tomu, že vnútroštátne právo umožňovalo aj dlhší pracovný čas ako maximum, ktoré bolo stanovené smernicou.

V prípade prijatia vnútroštátnych ustanovení, ktoré správne transponujú smernicu, tieto vnútroštátne ustanovenia nevyklúčujú účinky, ktoré má smernica, teda nemajú za následok vylúčenie viazanosti členských štátov Európskej únie v oblasti zabezpečenia plných účinkov smernice, a to i po jej transpozícii. Jednotlivci sú preto oprávnení domáhať sa ustanovení smernice pred vnútroštátnymi súdmi proti členským štátom Európskej únie aj v situáciách úplnej a správnej transpozície smernice, ak dochádza k aplikácii práva spôsobom, ktorý nezaručuje jej predpokladaný výsledok.³³

³² Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 116.

³³ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, bod 25.

4.3 Rozvoj nepriameho účinku v d'alšej judikatúre – „všadeprítomnosť“ nepriameho účinku

Zásada nepriameho účinku predstavuje odpoveď Súdneho dvora Európskej únie na odmietanie horizontálneho priameho účinku smerníc.³⁴ Odmietanie priameho účinku smerníc totiž spôsobovalo vznik rozdielného postavenia rôznych subjektov. Súdny dvor Európskej únie sa snažil uvedenú situáciu sanovať, napríklad pomerne širokým definovaním pojmu štát, ktoré by umožnilo použitie vertikálneho priameho účinku.³⁵ V každom prípade, nie je možné pokryť všetky situácie prostredníctvom použitia priameho účinku smerníc medzi jednotlivcami.

V praxi nastali dve situácie, ktoré sa týkali nedostatočnej transpozície smernice, prostredníctvom ktorej sa zakazovala diskriminácia na základe pohlavia. Ak sú splnené podmienky pre aplikáciu priameho účinku smernice, tak zamestnanec pracujúci pre „štát“ sa môže domáhať vertikálneho priameho účinku smernice. V prípade Marshall³⁶ Súdny dvor Európskej únie potvrdil, že netransponované smernice nemôžu nikdy stanoviť povinnosť jednotlivcom, pričom môžu mať priamy účinok výhradne voči členským štátom Európskej únie ako verejnej autorite, pokiaľ sú splnené podmienky priameho účinku (t.j. smernica je bezpodmienečná, dostatočne jasná a presná).³⁷ Súdny dvor Európskej únie odmietol argumentáciu, že štát ako zamestnávateľ nie je odlišný od súkromného zamestnávateľa, a preto by nebolo vhodné stavať osoby zamestnané štátom do lepšej pozície ako zamestnancov, ktorí pracujú u súkromného zamestnávateľa. Súdny dvor Európskej únie uvedený argument odmietol s odôvodnením, že členský štát sa takejto situácii môže vyhnúť riadnou transpozíciou smernice.³⁸

³⁴ Bližšie k horizontálnemu účinku pozri CHEREDNYCHENKO, O. O. *Fundamental Rights and Private Law: A Relationship of Subordination or Complementarity?*. *Utrecht Law Review* [online]. 2007, vol. 3, no. 2, s. 5 [cit. 2021-01-07]. ISSN 1871-515X. Dostupné na: <https://doi.org/10.18352/ulr.45>.

³⁵ Bližšie pozri FOSTER, N. *Foster on EU Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 441 s. ISBN 978-0-19-969296-5.

³⁶ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84.

³⁷ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 45.

³⁸ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 51.

V obdobnom prípade pani Duke, ktorá bola nútená ísť do dôchodku vo veku 60 rokov, pričom jej mužskí kolegovia mali ísť do dôchodku vo veku 65 rokov, sa domáhala aplikácie netransponovanej smernice, pričom, na rozdiel od pani Marshall, pracovala pre súkromného zamestnávateľa. To bol aj dôvod, prečo neuspela so svojou žalobou.³⁹

Súdny dvor Európskej únie reagoval na vznik uvedenej nerovnej situácie až v rozsudku Von Colson, ktorý je podrobne opísaný v našom príspevku a ktorý tvorí základ pre zásadu nepriameho účinku. Zásada nepriameho účinku predstavovala významný posun v smerovaní Súdneho dvora Európskej únie, pokiaľ ide o vynútiteľnosť práva Európskej únie pred vnútroštátnymi súdmi. Súdny dvor Európskej únie *de facto* sleduje dosahovanie cieľov práva Európskej únie nie priamou aplikáciou prostredníctvom priameho účinku, ale okľukou, požiadavkou vykladať vnútroštátne právo spôsobom, ktorým sa dosiahne cieľ normy práva Európskej únie, a to aj v situácii, ak by malo dôjsť k zmene ustálenej judikatúry súdov členských štátov Európskej únie. V prípade Von Colson, v ktorom bola po prvý raz pomenovaná zásada nepriameho účinku, tak došlo k efektívnemu premosteniu priepasti medzi horizontálnym priamym účinkom a vertikálnym priamym účinkom. Právo Európskej únie tak vstúpilo nie priamo do vnútroštátneho práva, ale nepriamo i v situáciách, kedy sa aplikuje vnútroštátne právo, ktoré je potrebné interpretovať spôsobom, aby sa dosiahol cieľ práva Európskej únie. Uvedená povinnosť bola ďalej rozpracovaná v prípade Marleasing, pričom Súdny dvor Európskej únie bol už v požiadavke eurokonformného výkladu podstatne prísnejší, čím dal jednoznačný odkaz vnútroštátnym súdom ohľadom toho, kam až je potrebné zísť pri plnení povinnosti vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Európskej únie, pričom mantinelom je výklad, ktorý by bol *contra legem*. Súdny dvor Európskej únie odôvodnil povinnosť vnútroštátnych súdov vykladať vnútroštátne právo eurokonformne na základe povinnosti lojality, ktorá je zakotvená v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii. Uvedený prístup Súdny dvor Európskej únie potvrdil tiež v rozsudku Paola Faccini Dori.⁴⁰ V tomto prípade Súdny dvor Európskej únie odmietol priznať horizontálny priamy účinok netransponovanej smernice; pani Dori sa tak nemohla domáhať ustanovení netransponovanej smernice proti inému súkromnému subjektu, mohla však očaká-

³⁹ Bližšie pozri *Case of Duke v. G.E.C. Reliance Systems Ltd.* [1988-02-11]. Judgement of the House of Lords, 1988, [1988] 1 C.M.L.R. 719; [1988] 2 W.L.R. 359.

⁴⁰ Bližšie pozri *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92.

vat', že vnútroštátny súd bude uplatňovať vnútroštátne právo, či už ide o ustanovenia, ktoré boli prijaté skôr ako smernica alebo neskôr, pokiaľ možno s prihliadnutím na znenie a účel smernice tak, aby sa dosiahol výsledok, ktorý smernica sleduje.⁴¹ Z textu rozhodnutia je zrejmé, že implementácia smernice sa nekončí jej transpozíciou do vnútroštátneho práva, ale je dlhodobá, keďže povinnosť eurokonformného výkladu, vyplývajúca pre vnútroštátne orgány z nepriameho účinku, trvá i po skončení samotného procesu transpozície. Daný prístup bol potvrdený v prípade *Marks & Spencer*,⁴² z ktorého vyplýva, že prijatie vnútroštátneho opatrenia, ktorým sa správne transponuje smernica, nemá za následok vyčerpanie účinkov smernice. Členské štáty Európskej únie sú i naďalej povinné zabezpečiť úplné uplatňovanie smernice, a to aj po prijatí týchto opatrení. Jednotlivci sú preto oprávnení dovoľávať sa pred vnútroštátnymi súdmi proti štátu ustanovení smernice, ktoré sa z hľadiska ich predmetu javia ako bezpodmienečné a dostatočne presné, kedykoľvek nie je úplné uplatnenie smernice v skutočnosti úplne zabezpečené, to znamená nielen v prípade, keď smernica nebola implementovaná alebo bola implementovaná nesprávne, ale tiež v prípade, keď sa vnútroštátne opatrenia, ktoré správne implementujú smernicu, neuplatňujú spôsobom, ktorým by sa dosahoval požadovaný výsledok.⁴³ Bolo by to nekonzistentné s právnym poriadkom Európskej únie, ak by sa jednotlivci mohli spoliehať na smernice, ktoré neboli správne implementované, ale nemali by takúto možnosť v prípade, ak by vnútroštátne inštitúcie uplatňovali ustanovenia národného práva implementujúce smernicu spôsobom, ktorý je s ňou nekompatibilný.⁴⁴

Súdny dvor Európskej únie sa vo svojej rozhodovacej činnosti zaoberal taktiež vzťahom nepriameho účinku k ustálenej judikatúre vnútroštátnych súdov. V prípade *Centrosteel*⁴⁵ sa Súdny dvor Európskej únie opätovne odvolával na predchádzajúcu judikatúru, pričom zopakoval, že

⁴¹ Bližšie pozri *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92, bod 26.

⁴² Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00.

⁴³ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, bod 27.

⁴⁴ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, body 28 a 31.

⁴⁵ Bližšie pozri *Case of Centrosteel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98.

smernica sama osebe nemôže ukladať povinnosti jednotlivcom z dôvodu neexistencie riadnej transpozície do vnútroštátneho práva, pričom však vnútroštátny súd pri uplatňovaní vnútroštátneho práva, či už prijatého pred alebo po smernici, musí vnútroštátne právo vykladať, pokiaľ je to možné, so zreteľom na znenie a účel smernice, aby sa dosiahol výsledok, ktorý smernica sleduje.⁴⁶ V zmienenom prípade Súdny dvor Európskej únie tiež explicitne uviedol, že ak dôjde k sporu spadajúcemu do rozsahu pôsobnosti smernice a vyplývajúcemu zo skutočností nasledujúcich po uplynutí lehoty na transpozíciu smernice, vnútroštátny súd pri aplikácii ustanovení vnútroštátneho práva alebo ustálenej vnútroštátnej judikatúry musí vykladať vnútroštátne právo takým spôsobom, aby bolo uplatňované v súlade s cieľmi smernice.⁴⁷ Odkaz na ustálenú vnútroštátnu judikatúru sa vyskytuje len v odôvodnení rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie, nenachádza sa ale v samotnom formálnom texte rozhodnutia.⁴⁸ Keďže však odôvodnenie rozsudku spomína aj ustálenú judikatúru vnútroštátnych súdov, je vysoko pravdepodobné, že Súdny dvor Európskej únie by v budúcnosti nadviazal na svoje predchádzajúce rozhodnutie a rovnaký záver by vyslovil i v nasledujúcej judikatúre, kde by konštatoval, že povinnosť eurokonformného výkladu sa vzťahuje aj na ustálenú vnútroštátnu judikatúru.

Záver

Orgány aplikácie práva členských štátov Európskej únie, vrátane vnútroštátnych súdov majú povinnosť aplikovať právo Európskej únie ako právny poriadok, ktorý je súčasťou práva, ktoré sa uplatňuje na území členského štátu Európskej únie. Ba čo viac, v zmysle ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie majú povinnosť vnútroštátne právo interpretovať *vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok* uvedený v práve Európskej únie, pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie. Vnútroštátny súd musí využiť rozsah právnej úvahy v celej miere, v akej mu ju jeho vnútroštátne právo poskytuje. Nepriamy účinok ako vlastnosť práva Európskej únie má značný vplyv na spôsob, akým sa interpretuje vnútroštátne právo, keďže ho musia brať do úvahy všetky

⁴⁶ Bližšie pozri *Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98, body 15 a 16.

⁴⁷ Bližšie pozri *Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98, bod 17.

⁴⁸ Bližšie pozri WEATHERILL, St. *Cases and Materials on EU Law*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 149. ISBN 978-0-19-956225-1.

inštitúcie členských štátov Európskej únie, ktoré aplikujú právo, a taktiež sa týka všetkých odvetví ich vnútroštátneho práva. Nepriamy účinok predstavuje spôsob, akým sa dá zmeniť ustálený výklad vnútroštátneho práva, pokiaľ nezodpovedá cieľu, ktorý sleduje právo Európskej únie.

Súdny dvor Európskej únie vyvinul techniky, ktoré umožňujú, aby smernice, ktoré neboli transponované, prípadne boli transponované nesprávne prenikli napriek tomu do právneho poriadku členských štátov Európskej únie, či už prostredníctvom priameho účinku alebo nepriameho účinku. Rovnako sa uvedená povinnosť týka smerníc, ktoré síce boli riadne transponované, avšak hrozí, že nesprávnou aplikáciou práva sa nedosiahne nimi predpokladaný výsledok. Povinnosť orgánov aplikácie práva členských štátov Európskej únie dosiahnuť výsledok vyplývajúci z práva Európskej únie, ako aj ich povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili splnenie uvedenej povinnosti, vyplýva z povinnosti lojality členských štátov, ktorá je zakotvená v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii a ktorá je nevyhnutným predpokladom pre zabezpečenie efektívneho uplatňovania práva Európskej únie na území členských štátov Európskej únie. Zásadu nepriameho účinku majú povinnosť zohľadňovať všetky orgány členských štátov Európskej únie v rámci ich právomocí, pričom Súdny dvor Európskej únie explicitne zdôraznil, že uvedená povinnosť sa týka i vnútroštátnych súdov, ktoré tak musia zabezpečiť, aby prijali všetky potrebné opatrenia všeobecnej či osobitnej povahy na zabezpečenie výsledku stanoveného v práve Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie v kontexte nepriameho účinku stanovil povinnosť vykladať vnútroštátne právo *vo svetle jeho znenia a účelu, s cieľom dosiahnuť stanovený výsledok*, pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie. Z nepriameho účinku vyplýva vnútroštátnym súdom povinnosť využiť maximálny možný rozsah právnej úvahy, pričom tento je potrebné využiť v celej miere, v akej im ju vnútroštátne právo poskytuje, keďže rozhodnúť o otázke týkajúcej sa výkladu vlastného vnútroštátneho práva prislúcha len vnútroštátnemu súdu.⁴⁹

⁴⁹ Bližšie pre objasnenie predmetnej problematiky pozri tiež CRAIG, P. a G. de BÚRCA. *EU Law: Text, Cases, and Materials* [online]. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1198 s. [cit. 2021-01-07]. ISBN 978-0-19-871492-7. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/he/9780198714927.001.0001>; *Case of A. Foster*; G. A. H. M. Fulford-Brown, J. Morgan, M. Roby, E. M. Salloway and P. Sullivan v. *British Gas plc* [1990-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-188/89; *Case of Commission of the European Communities v. Italian Republic* [1973-02-07]. Judgement of the Court of Justice

Zoznam bibliografických odkazov

AZOULAI, L. The 'Retained Powers' Formula in the Case Law of the European Court of Justice: EU Law as Total Law?. *European Journal of Legal Studies*. 2011, vol. 4, no. 2, s. 178-203. ISSN 1973-2937.

Case of A. Foster, G. A. H. M. Fulford-Brown, J. Morgan, M. Roby, E. M. Salloway and P. Sullivan v. British Gas plc [1990-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-188/89.

Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V. [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01.

Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98.

Case of Commission of the European Communities v. Italian Republic [1973-02-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1973, C-39/72.

Case of Duke v. G.E.C. Reliance Systems Ltd. [1988-02-11]. Judgement of the House of Lords, 1988, [1988] 1 C.M.L.R. 719; [1988] 2 W.L.R. 359.

Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L. [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64.

Case of Gabrielle Defrenne v. Société Anonyme Belge de Navigation Aérienne Sabena [1976-04-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-43/75.

Case of Katarína Haasová v. Rastislav Petrík and Blanka Holingová [2013-10-24]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-22/12.

of the European Communities, 1973, C-39/72; *Case of Gabrielle Defrenne v. Société Anonyme Belge de Navigation Aérienne Sabena* [1976-04-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-43/75; *Case of Katarína Haasová v. Rastislav Petrík and Blanka Holingová* [2013-10-24]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-22/12; a *Criminal Proceedings against Kolpinghuis Nijmegen BV* [1987-10-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-80/86.

- Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84.
- Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00.
- Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89.
- Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62.
- Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92.
- Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83.
- CRAIG, P. a G. de BÚRCA. *EU Law: Text, Cases, and Materials* [online]. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1198 s. [cit. 2021-01-07]. ISBN 978-0-19-871492-7. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/he/9780198714927.001.0001>.
- Criminal Proceedings against Kolpinghuis Nijmegen BV* [1987-10-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-80/86.
- FOSTER, N. *Foster on EU Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 441 s. ISBN 978-0-19-969296-5.
- HAMULÁK, O. a T. KERIKMÄE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 69-82 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.
- CHEREDNYCHENKO, O. O. Fundamental Rights and Private Law: A Relationship of Subordination or Complementarity?. *Utrecht Law Review*

- [online]. 2007, vol. 3, no. 2, s. 1-25 [cit. 2021-01-07]. ISSN 1871-515X. Dostupné na: <https://doi.org/10.18352/ulr.45>.
- JANKUV, J. Ochrana ľudských práv v Európskej únii. In: J. KLUČKA, J. MAZÁK, et al. *Základy európskeho práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 239-312. ISBN 80-8078-005-6.
- LANTAJOVÁ, D. a I. HRICOVÁ. Ústavnoprávne aspekty prednosti „právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie“ pred zákonmi Slovenskej republiky. In: P. KANDALEC, L. KYNCL, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, K. SVOBODOVÁ, D. ŠRAMKOVÁ, J. VALDHANS a E. ŽATECKÁ, eds. *Days of Public Law – Dny verejného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 87-98. ISBN 978-80-210-4430-2.
- RHIMES, M. The EU Courts Stand Their Ground: Why Are the Standing Rules for Direct Actions Still so Restrictive?. *European Journal of Legal Studies*. 2016, vol. 9, no. 1, s. 103-172. ISSN 1973-2937.
- Smernica Rady z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (76/207/EHS)*. Ú.v. ES L 39, 1976-02-14, s. 40-42.
- Smernica Rady z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (68/151/EHS)*. Ú.v. ES L 65, 1968-03-14, s. 8-12.
- STEHLÍK, V. *Aplikace národních procesních předpisů v kontextu práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 258 s. ISBN 978-80-87576-26-7.
- STEHLÍK, V., O. HAMULÁK a M. PETR. *Praktikum práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016. 288 s. ISBN 978-80-7502-159-5.
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov*.
- VARGA, P. *Fundamentals of European Union Law: Constitutional and Institutional Framework*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7380-362-9.

WEATHERILL, St. *Cases and Materials on EU Law*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010. 710 s. ISBN 978-0-19-956225-1.

Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). Ú.v. EÚ C 202, 2016-06-07, s. 1-388.

Doc. JUDr. Peter Varga, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
vargapeter01@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-4252-6134>